

posebnem timbru melodije in elementarnosti liričnega čuvstva, ki postaja pri G. čedalje popolnejše in zrelejše. Na nebroj mestih knjige moremo to nekod naravnost demonično poglobljenost opazovati in z naslado uživati, dasi stoje na liniji Padajočih zvezd (prim. 52¹³ sl., 69¹⁻⁶, 85⁹, 84⁴ itd. itd.). In bila je, sodim, baš ta značaj vzhodnoazijski umetnosti kongenijalna nerazvojenost in elementarnost lirične predstave in čuvstva, ki mu je pokazala pot h kitajski liriki in ki je najboljša garancija, da se bo njegova knjiga prepesnitev še čitala tudi, ko bomo že imeli tekstno-kritično točne prevode po izvornikih. Zakaj na njej leži kot dragocena patina ono, kar je pri lirični pesmi največ in edino vredno: pečat tleče osebnosti, ki je vso snov pretopila in po svoje preognjevala.

Vrsta pesmi, ki bodo šle za trajno v inventar naše lirike, je respektabilna in jalovo početje bi bilo navajanje vsake posebej. Mislim pa, da takih kot so Maščevanje (4), Tožba garde (5), Brezupna prošnja (6) še prav posebej, Rdeča roža (40), Zdravica o tugi (48), Paviljon iz porcelana (54), Na vojsko (67), Jesenski metulj (98), Zvesta žena (122), Mesečina na morju (128) itd. doslej pri nas nismo ravno prepogosto čuli. Tu je zopet enkrat zabrnelo in zazvenelo prav iz dna in zelo malo mi potem pomeni ugotovitev, da to pri G. ni tako, kakor je nemara v originalu in podobno. Glavno je pač, da je tu kitajska predloga oplodila domačo silo in dala umotvor v slovenski liriki. Vsako drugo besedovanje bi bilo odveč in tako tudi očrtavanje poedinih v knjigi zastopanih pesniških osebnosti, o čemer se sicer bravec pouči v Predgovoru, prepuščam temu samemu.

Knjigi, katero je po načrtih arh. Serajnika okusno opremila založba »Jug«, je Gradnik pripisal razen Predgovora Pojasnila in Literaturo. Želeli je, da bi G. v drugi izdaji, katero bo verjetno moral kmalu prirediti, marsikaj izpilil in popravil. Tako naj bi zlasti spravil v red verz, misel in stavek, kar je kot estetski postulat precej važno; neugodno namreč vplivajo mesta kot 58, 75, 81, 82 in podobno in lirično nečisto. Opasnost, ki iz tega rezultira, je ritmična proza, ki v sebi nima dovolj akcentov, da bi členila lik; naravno koncizna in kompozicijsko odlična Brezupna prošnja, ki mi je ne samo vzorna nego tudi zagonetna, naj služi G. za tip, kjer ne gre drugače. Ponekod so tudi večje in manjše jezikovne nerodnosti, ki naj bi drugič izostale, n. pr.: 19: jésen — resen; 21: iščem te zjutraj, zvéčer; 44: da razpláté; 64: jutránje; 81: če živ se je vrnil; 116: na papig otoku; 156: zgodilo gorje je, itd. Ali ni škoda marsikaterega mesta, da ga kvari taka zunanja neurenost?

Vprašanje tekstno točnega prevoda kitajske lirike po izvorniku je s to knjigo seveda ostalo odprto kot prej in bo naloga naše prihodnosti, da ga reši. Toda ali se bomo mi, narod misijonarjev, sploh kdaj, četudi v najmanjši meri, seznanili s kulturami zunaj Evrope po lastni roki? Zdi se mi, da bodo morale nastopiti druge sile, ako ne bomo še naprej hoteli zajemati iz virov desete in še slabše vrste. R. L.

Slovinci v desetletju 1918—1928. Zbornik razprav iz kulturne, gospodarske in politične zgodovine. Uredil dr. Jos. Mal. Znanstvena izdanja »Leonove družbe« v Ljubljani, 1. zvezek. Ljubljana, 1928.

Bilanca slovenstva v prvem desetletju narodno-politične svobode bi lahko nazvali to 776 strani obsežno delo, ki je v 51 člankih zbralo raznolik zgodovinski, spominski in statistični material za najnovejšo slovensko zgodovino. Prva skupina člankov (Korotanec: Naša Koroška — Chronista Sontiacus: Slovenci v Italiji — dr. p. Hugon Bren: Slovenci v inozemstvu) nas seznanja predvsem s premišljenim poudarkom z usodami in trpljenjem Slovencev onkraj naših državnih mej. Naslednji štirje članki (dr. Jos. Jerič: Narodni svet — dr. Janko Brejce: Od prevrata do ustave — dr. Mat. Slavič: Državni prevrat v Mariborski oblasti — Vikt. Andrejka: Razvoj vojaštva in vojni dogodki od prevrata do danes) nam nudijo avtentično, deloma tudi dragoceno memoarno gradivo za zgodovino vloge Slovencev pri likvidaciji Avstrije in pri postanku skupne jugoslovanske države. Vlogo Slovencev v naši notranji politiki nam pojasnjujejo članki: dr. Jos. Hohnjec: O ustavi naše države — dr. M. Natlačen: Oblastne samouprave v Sloveniji — dr. M. Pivec: Programi političnih strank in statistika volitev. Nato sledi dolga serija člankov, napisanih od vodilnih strokovnjakov, ki nam pojasnijo razvoj posameznih upravnih in gospodarskih strok v Sloveniji v tej dobi: uprava (L. Bogataj), pravosodje (M. Škerlj), cerkev (V. Steska), zdravstvo (A. Breclj), socialne zadeve (F. Uratnik), produktivne sile (J. Jovan), združništvo (A. Kralj), denarstvo (I. Slokar), davki (J. Mosezih), železnice (A. Pregelj), javna dela (Št. Skubic), pošta in brzojav (I. Rozman). Zaključna skupina člankov pa vsebuje kulturno bilanco slovenstva v ožjem zmislu te besede: rezultate slovenskega znanstva, ki mu je prav to desetletje šele dalo osnovo, je pregledno zbral Fr. Lukman: nesporno je prav znanstvena bilanca izmed najbolj aktivnih. Fr. Koblar je stnil rezultate slovenske literature v članek »Slovenska književnost v zadnjih desetih letih«. Svojo nalogo je rešil zgledno, ko je najprej v kratkem uvodu opredelil svoj nazor o nalogah literarne zgodovine. Njegovo gledanje na problem se opira na pravilno spoznanje, da je pravi književnik kakor pravi umetnik sploh srčno zvezan s svojim narodom. Literarna zgodovina ne sme prezreti zunanjih dogodkov v življenju naroda, ker so važni kot činitelji narodovega duhovnega življenja ter odkriva tudi zlasti tiste sile, ki usmerjajo in organizirajo literarno življenje. Zato se peča K. najprej s splošnim narodnim položajem in vlogi književnikov v njem (n. pr. zanimiva resolucija kulturnega odseka Narodnega sveta in njena zgodovina), nato z organizacijo književnosti v ti dobi in končno z važnimi pojavi književne produkcije. Jasno očrta predvsem problem narodne, kulturne in umetniške orientacije slovenske povojne literature in njene vidne pojave. Poseben odstavek se peča z odrazom novega narodnega položaja v literaturi; to poglavje je v zvezi z namenom, ki ga knjiga ima, posebno važno. V zadnjem (5.) odstavku pregledno oriše najvažnejše smeri in pojave književne produkcije tega desetletja in se kratko, toda zelo določno dotika glavnih smeri kulturne orientacije in njihovih kvalitet. — K. Gantar nam nato nudi pregled slovenskega časopisja po vojni; Fr. Koblar razvoj slovenskega gledališča; M. Marolt likovne umetnosti; Stanko Vurnik glasbenega življenja; N. Velikonja šolstva;

Fr. Erjavec društvenega življenja, M. Pivec pa zaključuje knjigo s kronološkim pregledom glavnih dogodkov tega desetletja.

Med temi članki je za naš interesni krog posebno zanimiv M. Marolta članek »Likovna umetnost pri Slovencih od l. 1918. do 1928.«. Pregled je točen, vendar pa pogrešamo pri njem tistega sistematskega gledanja na vprašanje, ki odlikuje članek o literaturi. Zdi se nam tudi, da pisatelj gleda prepesimiščno na povojni rezultat slovenske umetnosti, oziroma na neoporečno ugodni vpliv svobode nanjo. Kljub desorganiziranosti naših umetniških naporov je namreč napredek v splošni umetniški kulturi, v njeni intenzivnosti in v njeni vlogi v življenju tolik, da bi ga bilo treba bolj poudariti in posebno globlje utemeljiti. Mi smo imeli do vojne pač posamezne umetnike in umetniško gibanje, šele zadnje desetletje pa je položilo temelje slovenski umetniški kulturi.

Slovenci v desetletju 1918—1928 so tako v posameznostih kot v celoti razveseljiv pojav slovenske samozavesti. Ker je v enajstem letu svobode naše notranje politično življenje krenilo radikalno na nova pota, je vrednost te knjige tem večja, ker je postala takoj ob svojem izidu tudi bilanca v življenju slovenskega naroda že zaključene, določno omejene življenjske dobe. Njena historična aktualnost je s tem neprimerno narasla.

Frst.
Dr. Bogumil Vošnjak: **U borbi za ujedinjenju narodnu državu.** Utisci in opažanja iz doba svet-skog rata i stvaranja naše države. Tiskovna zadruga, Ljubljana, Geza Kon v Beogradu, I. V. Vašić, Zagreb, 1928.

Lepo izdelana, v Delniški tiskarni v Ljubljani tiskana knjiga, nam v okviru osebnih doživetij in spominov pisatelja pripoveduje o njegovem delu in o delu jugoslovanske emigracije, posebno Jugoslovanskega odbora, za zedinjeno državo. Razdrobljena je na preko sto majhnih sličic, ki se grupirajo po zgodovinskem redu v oddelke: Od osnovanja Jugoslovanskega odbora do poraza Srbije, — delovanje v Evropi od poraza Srbije do kronanja cesarja Karola, — v borbi in na delu za nove smeri zunanje politike, — Krfska deklaracija, — Wilsonova Amerika in razpad cesarstva.

V ospredju je ves čas pisateljeva miselnost in njegova osebnost; nekateri odstavki so naravnost neposredno doživete dnevniške beležke, drugi, manj številni, so najnujnejše informativni, velik del zavzemajo kratki literarni portreti vodilnih osebnosti, s katerimi se je pisatelj srečeval, drugod zopet so vpleteni državopravni in diplomatski ekskurzi. Torišče je v prvih dveh delih zapadna Evropa, menjaje Italija, Švica, Francija in Anglija, tretji del ima bolj splošno informativni značaj in pomeni vsebinsko vozelo knjige in kritično točko v zgodovini medvojnega razvoja jugoslovanskega vprašanja, četrty del se peča s krfsko deklaracijo in je za pisateljevo vlogo v svetovni vojni in za jugoslovansko politično zgodovino med vsemi mogoče najbolj važen, peti se peča s pisateljevim delovanjem v Ameriki in z vlogo Amerike v vojni, v delu za mir in posebej v jugoslovanskem vprašanju.

Neoporečna odlika te knjige je živahnost, dnevniška svežost in sem in tja skoraj dramatična napetost,

s katero podaja V. svoje gradivo. V knjigi oživi nekaj tiste svežosti in literarnega obvladanja gradiva, ki se ga spominjamo iz prvih pisateljevih knjig pred več ko 20 leti.

Vsebinsko je knjiga važen donesek k jugoslovanski predvojni politični in diplomatski zgodovini. Mala, rekli bi, elitna Jugoslavija v emigraciji, ki jo srečujemo v teh spominih, kaže vse tiste osnovne napake, ki so postale usodne za naš notranjepolitični razvoj po vojni. Mogoče, da je pisatelj v svojih avtotipijah včasih tudi nekoliko enostranski in krivičen — splošna slika tega, kar nosi ime Jugoslovanski odbor in kar je ž njim v zvezi, ni prav preveč razveseljiva. Knjiga naj bi bila obramba emigracije, a postaja v posameznih partijah naravnost njena obtožba. Njen uspeh je nedvomno velik, toda če poznamo razmere, ne more biti niti dejstvo, da je bil kdo član emigracije, niti da je bil član dobrovoljske akcije, zadosten povod, da pričakuje narodno priznanje. Razmere v obeh so bile tako nepovoljne, da je mogoča samo osebna pravična ocenitev. Kot delo, izrastlo iz splošne zavesti in požrtvovalnosti, kot pojav neskaljene volje, nam mnogo bolj imponira notranjepolitični, k zedinjenju Jugoslavije usmerjeni napor Jugoslovancev v Avstriji in Ogrski, kakor na skoraj kolikor glav toliko načrtov razklana emigracija. V. suvereno očita voditeljem v domovini pogreške in iz nezadostnega poznanja zunanjega položaja izvirajoče ukrepe, ki so zgrešili cilj, pozablja pa, da je poznejša zgodovina prav tako odrekla pravilnost črti krfska deklaracija—Vidovdanska ustava, ki jo je on smatral za rešivno in jo tu zagovarja.

Kakor je celotna knjiga kljub močnemu poudarjanju pisateljevih osebnih zaslug zanimiva in sem in tja celo kot literarno delo zajemljiva, nas vrže iz ravnotežja 25. poglavje V. oddelka Iz jednog života, kjer pisatelj mestoma na neokusen način postavi svojo osebnost in njene zasluge na prvo mesto pozornosti in knjigo odlagamo z neprijetnim občutkom, da je za njo namen, ki bi ne smel tako jasno stopiti v zavest, kakor ga doživljamo tu — moti nas namreč senca neplačane menice.

Frst.
Dr. Ivan Lah: **V borbi za Jugoslavijo.** Vodnikova družba v Ljubljani, 1928.

Ta knjiga, ki jo je izdala V. D. za desetletnico jugoslovanskega ujedinjenja, nam riše od francoske revolucije naprej tiste dogodke iz jugoslovanske zgodovine, ki so tekom 19. stoletja Jugoslovane osvobodili od tujih jarmov, zanetili in razvili njihovo samozavest in končno rodili voljo za združenje v enotno samostojno državo. Knjiga se končuje z atentatom v Sarajevu 1914 in se nam najprej v tej smeri ne zdi popolna, ker bi v njen okvir nujno spadala borba za zedinjeno Jugoslavijo v emigraciji in v Avstriji. Popolna ni dalje tudi radi tega, ker vendar preenostavno in preveč zunanje slika jugoslovanski pokret in iz slovenske in hrvaške zgodovine zadnjega časa vsekakor preenostransko izbira pozitivne momente v tem razvoju. Ta enostranost, če je že nečemo označevati kot pristranost, se kaže tudi v tem, kar vsebino knjige zunanje označuje, v ilustracijah. Izmed priznanih borcev za Jugoslavijo med avstro-ogrskimi Jugoslovani v 20. stoletju so predstavljeni v sliki don Juraj Biankini, Stjepan Radić, K. Triller, Ivan Hribar in Ivan Oražen. Da je Radić v ti družbi,